

„NYELVEM AZ ÉN ÉKESSÉGEM...”

JÁTÉK AZ ANYANYELVEL – 2016. január

1. CSOPORTALAKÍTÁS

(Melléklettel)

Kis kártyákon olyan hazai települések szerepelnek, amelyek nevében szerepel a LAK szó. Minden gyerek húz ezek közül egyet, majd betűrendbe rendezik magukat. Az egymás mellett álló négy-öt-hat gyerek (létszámtól függően) alkot egy csoportot.

2. NYELVEM AZ ÉN ÉKESSÉGEM

(Melléklettel)

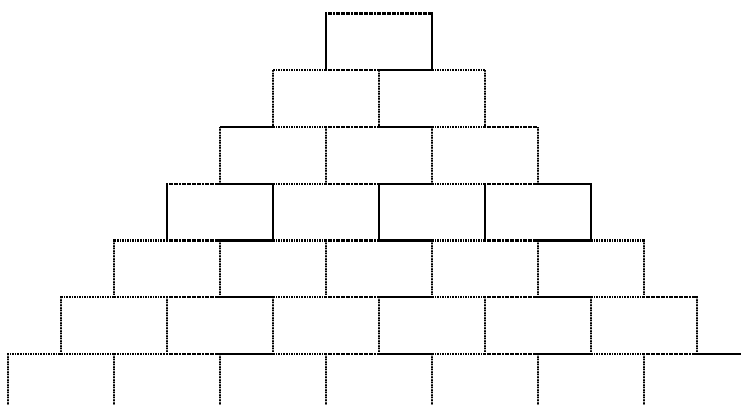
Mai foglalkozásunk címét Kiss Dénes verséből kölcsönöztük. Hallgassátok meg, hogy fogalmaz a költő anyanyelvünkről! (Olvassuk fel a verset, majd beszéljük meg a gyerekekkel, hogyan kapcsolódik a Magyar kultúra napjához az anyanyelv. A kézirat szerint Kölcsey Ferenc 1823-ban ezen a napon fejezte be a Himnusz megírását. Erre az eseményre emlékezve 1989 óta január 22-én ünnepeljük A MAGYAR KULTÚRA NAPJÁT. Ezt is beszéljük meg a gyerekekkel.)

(**Forrás:** Kiss Dénes: Kó-fic-kó – 26. oldal / Móra Ferenc Könyvkiadó, 1979)

3. SZÓPIRAMIS

(Melléklettel)

Építsünk fel azonos betűvel kezdődő szavakból egy szópiramist! (A legfelső mezőbe a kiválasztott betű kerül. Nagyobb gyerekeknél meghatározhatjuk a szófajt vagy a témakört is. Pl. gyűjthetnek igéket, földrajzi neveket, állatokat, stb. Két szópiramist mellékelünk, a nagyobbak a tíz- vagy a tizenkétsoros változattal is biztosan megbirkóznak.)

4. ÖSZPÖRÖNTŐ SZAVAK

Öszpöröntő játékunkban csupa „Ö” betűs kifejezések szerepelnek. Találjátok ki ezeket! (Gyors, pörgős játék, a csoportoknak felváltva olvassuk a meghatározásokat. A csoportok számától függően egy vagy két kör is lehet.)

Két kezével erősen masszíroz.	dögönyöz	Férfiak elegáns viselete.	öltöny
Zivatarkor zeng az ég.	dörög	Növényt vízhez juttat.	öntöz
Dél-európai nép.	görög	A pokol ura.	ördög
A víz lassan, de erős sodrással folyik.	hőmpölyög	Bajuszt sodorgat.	pödör
Nyomtatott írásmű.	könyv	Hangot ad a malac.	rőfög
Üdvözl.	köszönt	Főzeléknövény.	tök
Összeszorított kézfej.	ököl	Szín.	zöld

5. MI LEHET EZ?

(Melléklettel)

Ebben a játékban szómagyarázatokat várunk tőletek. Válasszatok egy kifejezést a táblázat szavai közül, s próbáljátok megmagyarázni, mit jelent az a kifejezés. A többieknek ki kell találni, vajon melyik szóról beszéltek! (Vagy minden csoportnak adunk egy táblázatot, amin követik a gyerekek a játékot, vagy táblára, csomagolópapírra írjuk jól láthatóan a szavakat! Biztassuk arra a gyerekeket, hogy minél részletesebben írják körbe a kifejezéseket. Létszámtól függően 2-3 szómagyarázatra kerülhet sor.)

BÁBSZÍNHÁZ	HÁLÓZSÁK	MADÁRVONULÁS	SZERENCSE
BARKÁCSOLÁS	IDŐJÁRÁS	OLIMPIA	SZIVÁRVÁNY
CINTÁNYÉR	JÁRVÁNY	POTYAUTAS	TÉRISZONY
DETEKTÍV	KULACS	SÁTORTÁBOR	UGRÓISKOLA
GÖRDESZKA	LIBIKÓKA	SZÁJKOSÁR	VARÁZSLAT

6. BESZÉDPRÓBA

(Melléklettel)

Folytassuk a játékot nyelvtörő mondókákkal! Egy kis gyakorlás után próbáljátok meg közösen elmondani egy nyelvtörőt! (A csapatok húznak egy-egy nyelvtörő mondatot, megtanulják, és közösen elmondják.)

Árvalányhaj szála nem egy árva lány hajszála.
Böbe baba bőrbundája puha baribélésű.
Egy árva sárga spárga sincs a házban.
Gyöngytyúkok gyöngye gyöngye gyíkot gyilkolt.
Hetven hetede, negyven negyede, ezer fele meg egy ezerszerese. Mennyi az?
Köszméte közt mit látsz, kissrác?
Most bükkmakk vagy tölgymakk vagy?
Nyolc rossz rozsszem, tíz kis rizsszem minden kincsem.
Ötször öt az huszonöt, csókold meg az ördögöt!
A szénaboglya bamba baglya hangja randa – mondja a hangya anyja.

A költők is szívesen játszanak anyanyelvünkkel. Hallgassátok meg Szabó T. Anna nyelvtörőjét! Tanuljuk meg közösen ezt a néhány sort!

Icipici fakatica,
facipőbe cicafoci-
ha a cicafoci pici,
vajon milyen icipici
az a fakaticafoci?

(Forrás: Szabó T. Anna: Tatok tatok – 10. oldal / Magvető, 2012)

7. ELVARÁZSOLT ÁLLATOK

A táblázatban elvarázsolt állatok rejtőznek. Találjátok ki, melyik az az egy-egy betű, amelynek megváltoztatásával valódi állatneveket kapunk! Javítsátok ki a szavakat! *(Olvassuk az elvarázsolt neveket, a gyerekek írásban válaszolnak. Ezután következhet egy közös javítás. Figyeljünk a helyesírássra!)*

bábosbanka	búbosbanka	jogmadár	jégmadár
barna bánya	barna kánya	kanalasrém	kanalagém
búvárbók	búvárpók	kémcinege	kékcinege
fékbegy	kékbegy	puhamoly	ruhamoly
füstikecske	füstifecske	vetési lúg	vetési lúd

8. TRÉFÁS SZAVAK

A következő mondatokban olyan szavak szerepelnek, melyek a nyelvújítás korában keletkeztek. Találjátok ki, hogyan mondanánk ezt ma! *(A játékvezető felolvassa a mondatokat, a megfejtésnek itt közös munkát javasolunk.)*

- A budapesti állatkertben megtekintettük a fiahordó górugrányt. **(kenguru)**
- Születési buliba hívtak a barátaim, ezért felvettem az ingemhez a nyaktekerészeti mellfekvencet. **(nyakkendő)**
- Gőzpöfögészeti tovalökődönccel utaztam a Bakonyba. **(gőzmozdony)**
- A március 15-i megemlékezésen felsorakoztak a lovancok. **(huszárok)**
- Egyen-billengészeti körduplánnyal érkeztem az iskolába. **(kerékpár)**
- Matematika órán hosszas négyszegletet rajzoltam a füzetembe. **(téglalap)**
- Szünetben meglátogattam a megkönnyebülészeti körguggoldát. **(árnyékszék)**
- Anyukám beletette a zsebembe az orrfurolászi négyzetrongyot. **(zsebkendő)**
- Az ovisok megnézték a látodalomban az Égig érő mesefát. **(színház)**
- Az erdei kiránduláson beleesett a locsmolyba egy kődarab. **(patak)**
- A vasárnapi ebéd tyúkhúsleves volt höngöröcsrollal. **(csigatészta)**
- Az állatkertben megszületett a foltos nyakorján kicsinye. **(zsiráf)**

9. ORSZÁGJÁRÁS

Játsszunk most hazai települések nevével! A felsorolásban szereplő kifejezéseket Magyarország térképéről válogattuk. Számoljátok meg, hány szótagból állnak a szavak! *(Pörgős szóbeli játék. Sorban mondjuk a településneveket, a csoportok pedig gyorsan rávágják a megfejtést. Közben izlelgessük a szavakat!)*

Példa: **ALMAMELLÉK = 4 szótag**

Alsóvadász	4 szótag	Boldogasszonyfa	5 szótag
Aranyosapáti	6 szótag	Csáfordjánosfa	5 szótag
Balatonkiliti	6 szótag	Csolyospálos	4 szótag

Diósberény	4 szótag	Kemence	3 szótag
Egyházaskozár	5 szótag	Kincsesbánya	4 szótag
Farkaslyuk	3 szótag	Sárospatak	4 szótag
Hajdúsámson	4 szótag	Szatmárcseke	4 szótag
Karakószörcsök	5 szótag	Zengővárkony	4 szótag

10. SZEMEZGETŐ

(Melléklettel)

Közmondástotónk csupa „szemes” szólást és közmondást tartalmaz. Találjátok ki, melyik szó hiányzik a mondatokból! *(Írásbeli játék közös javítással.)*

Megfejtés:

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	+ 1
1	x	2	1	x	2	1	x	2	1	x	2	2	2

* * *

Játékforma:

A forgatókönyvet csoportos munkához készítettük. Nem versenynek szánjuk, hanem egy közös játéknak, ahol az a lényeg, hogy minél több fejtőrőre megoldást találjunk – közösen. Szükség esetén zsetonszerző játékot is variálhatunk belőle, akár egy marék számolókorong segítségével.

ABAÚJLAK	GERESDLAK	MIKOSSZÉPLAK	RINYAÚJLAK
ALSÓÚJLAK	KACORLAK	NAGYLAKE	SZAMOSÚJLAK
BALATONÚJLAK	KAPOSÚJLAK	ORMÁNDLAK	VINDORNYALAK
FERTŐSZÉPLAK	MAGYARLAK	ÖREGLAK	ZALAÚJLAK
GÉDERLAK	MEZŐLAK	RÉPCELAK	ZSELICKISLAK

KISS DÉNES: ÉKES ANYANYELV

Ákom-bákom	Játék éke,
cékem békem,	szavak kékje,
nyelvem az én	ékes nyelvem
ékességem.	kék vidéke.

Éktelenül	A szó ékszer,
nem beszélek,	kényes-fényes,
ékszereim	anyanyelvem
ékes ékek.	édes, ékes.

Ékes ékek,	Édes, ékes
ékességek,	békességes,
akár az ég,	anyám szava
békés kékek.	csillagfényes.

Ákom-bákom	Átadta, mint
cékem békem,	ékszer-éket.
játék éke	Ékeskedjen
ékességem.	ha beszélek!

(Forrás: Kiss Dénes: Kó-fic-kó – 26. oldal / Móra Ferenc Könyvkiadó, 1979)

SZÓPIRAMIS

The diagram shows a pyramid structure made of squares. The base consists of 12 squares arranged in a single row. Each subsequent level above the base has one fewer square than the level below it, creating a symmetrical, triangular shape. The squares are arranged in a staggered pattern, with each square in a higher level centered over the gap between two squares in the level below. The top level consists of a single square. The entire structure is composed of 66 squares in total (1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 + 8 + 9 + 10 + 11 + 12).

MI LEHET EZ?

BÁBSZÍNHÁZ	HÁLÓZSÁK	MADÁRVONULÁS	SZERENCSE
BARKÁCSOLÁS	IDŐJÁRÁS	OLIMPIA	SZIVÁRVÁNY
CINTÁNYÉR	JÁRVÁNY	POTYAUTAS	TÉRISZONY
DETEKTÍV	KULACS	SÁTORTÁBOR	UGRÓISKOLA
GÖRDESZKA	LIBIKÓKA	SZÁJKOSÁR	VARÁZSLAT

BESZÉDPRÓBA

Árvalányhaj szála nem egy árva lány hajszála.

Böbe baba bőrbundája puha baribélésű.

Egy árva sárga spárga sincs a házban.

Gyöngytyúkok gyöngye gyöngé gyíkot gyilkolt.

Hetven hetede, negyven negyede, ezer fele meg egy ezerszerese.
Mennyi az?

Köszméte közt mit látsz, kissrác?

Most bükkmakk vagy tölgymakk vagy?

Nyolc rossz rozsszem, tíz kis rizsszem minden kincsem.

Ötször öt az huszonöt, csókold meg az ördögöt!

A szénaboglya bamba baglya hangja randa – mondja a hangya
anyja.

SZÓLÁSOK, KÖZMONDÁSOK A „SZEMMEL”

1. Amit a szeme meglát, azt a ott nem hagyja. *(Lop.)*

1.	keze	2.	bátyja	x	macska
----	------	----	--------	---	--------

2. a szemei. *(Berúgott.)*

1.	leragadtak	2.	bedagadtak	x	bepókhálósodtak
----	------------	----	------------	---	-----------------

3. Az egyik szeme sír, a pedig nevet. *(Örül is, meg szomorkodik is.)*

1.	szája	2.	másik	x	rokonság
----	-------	----	-------	---	----------

4. Nagyobb a szeme, mint a *(Több ételt tesz a tányérjára, mint amennyit meg tud enni.)*

1.	gyomra	2.	feje	x	vacsora
----	--------	----	------	---	---------

5. a szeme. *(Elálmosodik.)*

1.	kék	2.	csipás	x	tüskés
----	-----	----	--------	---	--------

6. Úgy rá, mint a szeme világára. *(Féltő aggódással nézi.)*

1.	gondol	2.	néz	x	emlékszik
----	--------	----	-----	---	-----------

7. Mindent a szemnek, semmit a *(Csak nézni szabad, hozzányúlni nem.)*

1.	kéznek	2.	szomszédnak	x	fülnek
----	--------	----	-------------	---	--------

8. A szemét is *(Ügyetlen, mindenét ellopják.)*

1.	eltáncolják	2.	megirigylik	x	kilopják
----	-------------	----	-------------	---	----------

9. a szemét. *(Sokáig, gyönyörködve nézi.)*

1.	álmodta	2.	legelteti	x	kiforgatja
----	---------	----	-----------	---	------------

10. Szemet valami fölött. *(Elnézi valaki mulasztását.)*

1.	hunyt	2.	lát	x	rajzol
----	-------	----	-----	---	--------

11. szemmel néz. *(Széjjátva bámul.)*

1.	kancsal	2.	csukott	x	három
----	---------	----	---------	---	-------

12. Több szem lát. *(Több ember több szempontból tud megvizsgálni valamit.)*

1.	jobban	2.	többet	x	élesebben
----	--------	----	--------	---	-----------

13. a szemét valakinek. *(Becsap valakit.)*

1.	megcsodálja	2.	beköti	x	elrontja
----	-------------	----	--------	---	----------

+ 1 Szeme haján keresztül. *(Szunyókál.)*

1.	esik	2.	néz	x	csapkod
----	------	----	-----	---	---------